

Hivenen Köyliön pitäjän maanomistusolojen kehityksestä

Tapio Linturi

Sankaritie 9 B 19 00320 Helsinki

040 590 6514

linturi@luukku.com

Mahdolliset kommentit kirjoittajalle, jonka tekstivalmistui kesäkuussa 2004

Lupa kirjoituksen laittoon Köyliö-seuran sivuille on saatu 17.6.2004

Kotipitäjäni Köyliön torppien ja Köyliönkartanon synty ovat kiinnostaneet minua melkoisesti. Piispa Henrikin surmavirren kertomus piispan maallisten jäännösten matkasta Nousiaisiin jo herätti uteliaisuuttani. Miten härät hankittiin Pölsun Jaakolasta ja toinen Muntilasta? Legenda kertoi taloista, jotka olivat elävää elämää. Jaakola kuului kartanon Pölsun taloihin ja Muntila Kepolan torppiin.

Koko historiallisen ajan Köyliön pitäjää on dominoinut Köyliönkartano, jota minun lapsuudessani kutsuttiin Vanhaksikartanoksi erotukseksi muista suurtiloista, jotka olivat erotetut aikojen kuluessa emätilasta. Köyliön historian merkitystä korosti vielä kristinuskon leviämisen aikoja kuvaava Pyhän Henrikin legenda ja tarina piispan surmasta mahtitalonpoika Lallin kädestä. Tämän oletettiin olleen Saaren omistaja pakanallisena aikana. Historialliset dokumentit alkavat hivenen myöhemmältä ajalta, 1300-luvulta, jolloin Köyliönkartano kuului Turun katolisen piispan tiloihin. Piispanpöydän tiloista on lukuisia merkintöjä Turun tuomiokirkon mustassa kirjassa ja lukuisat oikeuksien päätökset valaisevat piispan omistusten kehitystä niin järven viljavilla rantavainioilla kuin jokiniittujen nautintaoikeuksissakin. Koska Turun piispan omistukset olivat verotonta niin sanottua hengellistä rälssiä, niistä on lukuisia merkintöjä verotusta varten tehdyissä maakirjoissa ja rälssimaan revisioluetteloissa. Keskiajalla piispojen Köyliönkartano käsitti varsinaisen Saaren, Vinnarin- ja Lähteenkylät, jokiniittun, osan Pölsunkylää, Puolimatkan ja lukuisia tiloja Köyliönjärven itäpuolelta. Samaan kokonaisuuteen kuuluivat piispanpöydän tilat niin Säkylässä (Löytäne ja Pyhäjoki), Eurassa kuin Kokemäelläkin. Kokemäen Curia Kumo ei ollut sama kuin Kokemäenkartano, vaan siitä pohjoiseen sijainnut tilakokonaisuus, joka useasti dokumenteissa mainitaan Köyliönkartanon alaiseksi.

Kustaa Vaasa muodosti kirkon tiloista 1530-luvulla kuninkaankartanon ja lahjoitti Köyliönkartanon pojalleen Juhana-herttualle ja tämä edelleen kirjaviiden vaiheiden jälkeen aviottomalle pojalleen Julius Gyllenhjelmille v. 1576.

Köyliönkartano periytyi Juliuksen varhaisen kuoleman jälkeen Sofia Gyllenhjelmille lapsille ja samalla de la Gardie-suvulle, jonka jälkeläisillä kartano oli 1740-luvulle asti.

Juhana-herttuan ja Carin Hansdotterin vanhin lapsi Sofia Gyllenhjelm oli naimisissa ranskalaisen Pontus Scoperierin kanssa. Tämä otti perheen sivutilan de la Gardien nimen itselleen ja ajautui Italian ja Tanskan kautta Erik XIV:n palvelukseen. Juhanan palveluksessa kielitaitoinen Pontus-herra aateloitiin, korotettiin vapaaherraksi ja naitettiin Sofia Gyllenhjelmille. 25-vuotisessa sodassa Venäjää vastaan Pontus de la Gardie valtasi ylipäällikkönä sekä Käkisalmen että Narvan, mutta hukkui kesken taisteluiden Narvanjokeen 1585. Kartano laajeni de la Gardie-suvun aikana suurläänitykseksi ja alustalaisten luku kasvoi käsittämään miltei koko pitäjän.

Kiinnostukseni keskittyi Köyliönjärven viljavilla rantamailla sijainneiden Pölsun ja Kepolan kylien ja torppariasutuksen muodostumiseen kartanon omistuksessa. Rovasti Salminen kertoo Köyliön historia -kirjassaan yksiselitteisesti Pölsun talojen olleen keskiajalla itsenäisiä talonpoikaistiloja, joita piispat olivat hankkineet vähä vähältä omistukseensa. Myöskin Kepolan kylä järven rannassa oli ollut talonpoikaissessa omistuksessa. Lähteet kertovat, että piispat hankkivat ensin tiloja ja etenkin niittuja järven pohjoispään kylistä, Säkylästä, Eurasta, Kokemäeltä ja tietysti Köyliön jokiniitulta. Ne liitettiin piispan pöydän tiloihin hengellisenä rälssinä. Katolisen kirkon omaisuuden mukana ne peruutettiin Kustaa Vaasan aikana kruunulle.

Miten tämä sopi kartanon nykyiseen omistukseen Pölsussa? Mitä olivat olleet tiiviisti rakennetut kylät Pölsu ja Kepola Köyliönjärven rannalla? Koska kartano oli saanut Pölsun haltuunsa? Kartanon myöhempi historia kertoo Pölsun kaksinkertaisesta ratsutilasta! Äkkiä ottaen ristiriitaista oli Köyliönkartanon tietoihin nähden suurehkon Pölsun kylän kohtalo, myöhemmin perinnöksi ostettujen säterirusthollien rooli Pölsussa ja Kepolan kylän muotoutuminen kartanoksi. Isänikin kertomana minulla oli ollut kuva, että sekä Pölsu että Kepola olivat olleet ikivanhoja tiiviisti rakennettuja varakkaita talonpoikaiskylä. Vielä Köyliö-asiantuntija Esko Nummi on kertonut vanhasta vuoden 1688 tiluskartasta, missä Pölsun kylän talojen maat ulottuivat Vinnarinkylän tilusten rajalle asti.

Rupesin kaivelemaan tietojani. Ensin mieleeni muistui isäni kertoma Kepolan jako 1910-luvun lopulla kolmeen osaan Räpin isännän tullessa täysi-ikäiseksi. Räpi ja Hällä olivat olleet vanhojen talojen tai lampuotien nimiä. Samalla selvisi,

mitkä seikat ovat vaikuttaneet vuosisadan vaihteen tilojen "torppien" syntyyn ja häviämiseen. Tietysti ensisijaisesti muutokseen ovat vaikuttaneet keskiajalta periytyvän sarkajaan jatkuminen uuden ajan alussa ja sarkajaan lopettanut isojako.

Länsi-Suomi oli tunnettu tiheistä kyläraiteista, jotka hävisivät vasta isonjaon myötä. Sarkajaan aikana kaikki tilat viljelivät omaa manttaalista riippuvaa osuuttaan kylän yhteisistä vainioista ja kaikki uudisraiviot jaettiin kylän talojen kesken saman kaavan mukaan. Tämä pakotti kaikki talot yhteistoiminnassa vainioiden viljelyyn ja se esti erikoistumisen. Kylät muotoutuivat tiiveiksi nauhakyliksi. Heinäniituista tapeltiin ja se näkyy kärjäriitajutuissa, Köyliössä tietysti jokiniittujen nautintaoikeuksissa. Osa niituista jaettiin samalla tavalla kuin vainiot.

Lainasin Jutikkalan Talonpojan historian ja aloin opiskella maanomistusolojen kehitystä. O. Laguksen julkaisema Jasper Mattsson Krusin revisio säteriluonteisista tiloista vuodelta 1618 jo osoitti, että aatelisto harvoin itse viljeli ulkotilojaan, vaan se käytti vuokratilajilijöitä, lampuoteja, jotka maksoivat vuokransa luonnontuotteissa tai rahana ja osittain tekivät päivätöitä isännilleen. Miten rässsimaanomistaja hyötyi vuokrastaan? Hän käytti tilojen tuotteet pääasiassa seurueensa ruokkimiseen. Kutsuttiinhan Turun piispojien omistamaa Köyliön läänitystä ja Kuusiston kartanon maita alun perin piispan pöydän tiloiksi. Tilat olivat siis tarkoitettuja keskiajalla piispan, hänen seurueensa ja asemiestensä ylläpitoon ja ruokkimiseen. Tämä oli tavallista vielä 1600-luvulla Keski-Euroopassakin.

Tuotteiden kuljetus oli hankalaa, joten ihmiset sitä vastoin siirtyivät. Kuninkaasivat matkasivat kartanosta toiseen hoveineen ja söivät ne puhtaiksi ja siirtyivät muonan loputtua seuraavaan linnaan. Keskiajalla samoin toimivat Turun piispat, jotka haalivat tiloja varsinkin entisten tilojen läheltä. Turun piispa Köyliön niittujen lisäksi osteli sekä Säskylästä (Löytäne – Pyhäjoki) että Kokemäeltä ja Eurasta uusia tiloja. 1500-1600-luvun aatelmies toimi samoin. Hän huomasi, että edullisempaa kuin viljellä itse oli kerätä vuokria lampuodeilta ja koota ne kartanon aittoihin ja kuljettaa ylijäämä veroitta, siis ilman tulleja, rukiina paremmille markkinoille Itämeren satamiin Saksaan tai mikä vielä parempaa aina Alankomaihin asti.

Juuri kertomastani johtui, että piispat ja de la Gardiet haalivat uusia alueita ja antoivat lampuotien viljellä niitä. Sitten omistajat myivät vuokra- ja verotuotteet markkinoilla, missä hinta oli korkein. Päivätyöt eivät erityisesti kiinnostaneet kartanoiden voutteja, sillä työvoima oli halpaa ja liikaväestö, tilaton väestö tuskin oli ruokansa väärtti. Nälänhädät ja armeijan väenotot karsivat tehokkaasti levotonta kapinallista liikaväestöä ja rauhoittivat rahvasta.

Huomattava on, että perintötilojen lohkominen ja palstoitus oli kiellettyä, sillä kruunu halusi veronmaksukyvyyn säilyvän tiloilla hyvänä. Esimerkiksi Krusin revisio Köyliöstä tunsu vain jokusen torpan kuten silloisen Ehtamon, mutta esim. kolme Tuiskulan uudisviljelystä olivat lampuotien hallussa. Tilojen status muuttui aikojen myötä. Ehtamo viljeltiin myöhemmin lampuotina ja Tuiskulan vanhat lampuodit kuten Vanha-Härkälä ja Mäkelä eivät käytännössä eronneet myöhemmistä torpista.

Palaan Palsun kylän taloihin: revisio ilmoitti, että kymmenen niistä kuului kartanon tiloihin. Toinen tieto ilmoitti, että Palsussa piispanilla oli jo keskiajalla seitsemän taloa. O. Laguksen mukaan lahjoitus Julius Gyllenhjelmille käsitti vain kolme tilaa Palsussa. Maakirjat eivät tee eroa lampuotien ja muitten tilojen välillä. Tämä on luonnollista, sillä kartanon maat olivat pääasiassa lampuotien viljeltävinä erillisinä tiloina. Sarkajakko pakotti myöskin rässsitilan kylän yhdysviljelykseen.

Vanhakartano ei kuitenkaan ollut mikään pikkutila itsessään. Löysin Suomen kulttuurihistoriasta vuodelta 1586 kartanon huone- ja rakennusluettelon. Todennäköisesti miespihan ympärillä oli kymmenkunta rakennusta: 1) uusi ristirakennus, 2) rouvaintupa, 3) kaksi yötupaa, ilmeisesti samassa rakennuksessa, koska niillä oli yhteinen eteinen, 4) kaksi kulmatupaa, 5) oluenpanorakennus, 6) leivintupa, 7) fatabuuri- ja 8) siihen liittyvä aitta (fatabuuri), 9) porttirakennus, jossa oli mm. "maalattu yötupa portin yläpuolella" sekä 10) vanha linnantupa, jossa oli ainakin kaksi asuinhuonetta. Miespihaan kuului mahdollisesti vielä uusi kellariaitta kaksine kellareineen.

Näiden lisäksi ulkopuolella olivat seuraavat palovaaralliset rakennukset: sauna, mallaspirtti, riipi, renkitupa, jossa yksi lämmitettävä huone, sekä viisi vilja-aittaa. Kartanossa siis oli kaikkiaan parikymmentä rakennusta lukuun ottamatta karjasuojia. Sisustukseltaan Köyliönkartano on ollut moderni, sillä v:n 1586 inventaario ilmoittaa, että kartanossa olivat nikkariovet ja kahdeksan tuolia. Tuolit ilmestyivät Turun linnan inventaarioluetteloon vasta 1601 ja renessanssiovet olivat samaan aikaan vain Helsingin kuninkaankartanossa.

Köyliön historiasta olen lukenut, että Kepolan kylä kuului ainakin osaksi vanhan Spåra-suvun edustajalle, joka vaihtoi Kepolan Johan de la Gardien kanssa Kalvolan Kuurilaan. Jokipiin Satakunnan historiassa Kepolan talonpoikaisen suurtilan haltija Heikki Jaakonpoika oli v. 1540 Satakunnan eniten ruista kylväneiden tilallisten joukossa. Johan de la Gardie vaihtoi Henricus Spåralta Kepolan 1618. Kepola on jo hänen tilojensa luettelossa Krusin revisiossa vuodelta 1618. Salminen olettaa, että osan Kepolaa kartano on ostanut ja esimerkiksi pappila on muodostettu autiotiloista siis kruununtalana. Satakunnan historia luokittelee Köyliön kylät veronmaksukyvyyn mukaan seuraavaan järjestykseen: varakkain on Kepola, Palsu seuraavana ja hivenen sitä köyhempinä tulevat Lähteenkylä ja Kankaanpää. Ei ole ihme, että Kepolan tilat ovat olleet haluttuja.

Edellä yritän todistaa, että vaikka Polsun kylä on entisellään sarkajakaisessa viljelyskunnossa kuten v:n 1688 kartta osoittaa, niin se on voinut kuulua kartanon maihin lampuotien viljeltävänä. Tilat vain ovat olleet erikseen maarekisterissä luonnonniittuineen.

Tavallisesti aatelinen omistaja liitti ostamansa tilat säterikartanoonsa ja anoi kuninkaalta niihin verovapauden, tässä tapauksessa Norrköpingin ehdoilla vuodelta 1600. Uuden rälssin ehdot poikkesivat vanhan rälssin ehdoista ns. Alsnön säännöistä ja olivat siten 1683:n peruutuksen alaista maata. Johan de la Gardiella on siis täytynyt olla liuta tiloja muuallakin Köyliössä kuin Polsussa, esim. Kepolan kylässä, tiloja, jotka eivät kuuluneet varsinaiseen Juhana III:n lahjoitukseen Julius Gyllenhjelmille. Se oli vanhaa rälssiä eikä ollut peruutuksen alainen 1683. Peruutuksen jälkeen muodostetut Polsun säterirusthollit olivat kruunun maita, joita kartanon lampuudit viljelivät. Kartano maksoi niistä maaverot kaksinkertaisena ratsupalveluna.

Salminen Köyliön historiassa väittää, että Spåran Kepolan säteri olisi ollut myöskin vanhaa rälssiä, mutta se käsitti ehkä vain osan Kepolan kylästä. Historia kertoo Kepolassa olleen noin 20 taloa. Olihan ainakin osa Kepolaa ollut kuten Huhtikin talonpoikaisessa omistuksessa vuoden 1600 tienoilla. Olisi mielenkiintoista tietää, mitkä muut tilat kuin Huhti, Pryhti ja Hemmi ja Rantala ovat suorittaneet Köyliössä maaveroistaan ratsupalvelusta, sillä muistaakseni Läntisen luettelo mainitsee ainakin viiden tilan ajoittain kokeilleen ratsupalvelusta. Vaikka Köyliö oli Satakunnan varakkainta aluetta sijoittuen heti Kokemäen rintamaiden jälkeen seuraavaan ryhmään, niin autiotiloja oli sielläkin. Pappila muodostettiin Kepolaan autiosta kruunun maasta ja varakkaat ratsutilat Huhti ja Hemmi olivat ajoittain 1600-luvulla autioina veronmaksukyvyttömiä.

Varsinaiset suuret kartanoviljelykset syntyivät vasta 1800-luvulla. Vanhankartanon tapauksessa näin tapahtui Cedercreutzien aikana rälssisäterien perinnöksi oston (1749) jälkeen. Ihmettelin suuresti, miksi Polsun kahden säteriratsutilan augmentit olivat Lähteellä (Tuomola, Markkula, Kärki, Kokki ja Staffans Varpulassa) ja siten vanhoja piispantiloja. Yksi selitys saattaisi olla, että Märta Kurck, joka oli Johan de Gardien tyttärentytär, vaihtoi osan Kepolan kylää kyseisiin augmenttitiloihin, jotka tulivat peruutetuiksi kruunulle, vaikka ovat olleet osittain (kuten osa Polsua) vanhaa rälssiä ja siten eivät olleet peruutuksen alaisia. Eihän Köyliönkartanon pelastaminen kokonaisuudessa onnistunut ilman muitakin tilojen luovutuksia niin Ruotsissa kuin Kokemäellä. Tämä on vain oletusta, mutta selittäisi miksi Kepolaa ei peruutettu.

Isojako suoritettiin Köyliössä oletettavasti aikaisintaan 1772:n valtiopäivien päätöksen jälkeen. Isojakoon asti kylät ovat olleet entisellään sarkajakaisia ja vaikeasti otettavissa yhdysviljelykseen kartanon omien kylvöjen joukkoon. Perinnöksi osto kruunulta on muuttanut tilanteen ainakin Polsun kohdalla. Tilajärjestelyt olivat tämän jälkeen kartanon sisäistä toimintaa.

Gabriel von Bonsdorff, joka osti Kepolan ja siihen liitetyt tilat 1812, oli tunnetusti edistyksellinen viljelijä. Varmasti hän muodosti Kepolan omat pellot kartanotalouteen sopiviksi, joten ensimmäinen Kepolan kylän häviö kartoista saattoi tapahtua hänen aikanaan. Toinen tapahtui vasta vuosisadan vaihteen tienoilla, kun Kepolan lampuotien ja torppien maita vaihdettiin kylästä jokiniitulle. Esim. Pappilantien mutkan Forsellin pariskunnallakin oli maata jokiniitulla, vaikka talo pysyi vanhalla paikallaan ja Kepolan käsityöläisistä Pyysalot ostivat tilansa Kepolasta ja muuttivat jokiniitulle Tuiskulaan Tupalan ja Sianojan naapuriin.

Luin Jutikkalan talonpojan historiaa sillä silmällä, että saisin selvää eri omistusmuotojen eroista ja yleisyydestä kunakin ajanjaksona. Minulle tuli kuva, että kartanoiden suuret yhdysviljelyalat syntyivät vasta 1750:n jälkeen ja samalle ajalle ajoittuu myös pääasiassa vanhimpien torppien synty. Kartanot tarvitsivat silloin työvoimaa, päivätöiden tekijöitä, ja torpat olivat kätevä keino sekä uudisviljelyyn että päivätyökontrahtiin. Samaan aikaan saivat myöskin rusthollit oikeuden muodostaa torppia, mutta perintotaloilta se oli kiellettyä. Rusthollit seurasivat kartanoiden esimerkkiä vaurastuakseen uudisviljelyksillä ja torpparien päivätöillä.

Rusthollit ostivat augmenttejaan perinnöksi jos suinkin mahdollista, ja vaikka kruunun talolliset saivat lisää oikeuksia, niiden perinnöksi osto ei vielä onnistunut luonnollisena oikeutena. Isonvihan (1700-1721) jälkeen perinnöksi osto oli ollut mahdollista rajoitetuin ehdoin kruunun talollisille noin 25 vuoden ajan, mutta säätyvaltiopäivät peruuttivat oikeuden ja kiristivät ehtoja. Jutikkalan mukaan yli puolet Satakunnan perintotalollisista oli menettänyt maksamattomista veroista (kolme vuotta) perintöoikeutensa kruunulle.

Isonjaon toimitukset laajenivat vuoden 1772 asetuksen jälkeen talollisten vastustuksesta huolimatta. Pian huomattiin yhtenäisten vainioiden itsenäisen viljelyn edut sarkajakoon nähden. Yritteliäät tilalliset menestyivät uusien viljelymenetelmien kehittyessä. Perintotalot saivat lohkomisoikeuden ja yhdistys- ja vakuuskirjan hyväksymisen yhteydessä 1789. Kustaa III tavallaan osti talonpoikaissäädyn kannatuksen myönnytyksillä. Talonpojat saivat perinnöksiosto-oikeuden (kolmen vuoden verot + normaalit kuluvan vuoden maksut) ja oikeuden muodostaa torppia. Lisäksi talonpoikaissäädyn tunnustettiin täysivaltaiseksi säädiksi; talonpoikaissivilegiot siis syntyivät.

Isojako oli miltei edellytys, jotta perintötilalliset saattoivat vaurastua. Metsää jaettiin taloille ja verorasitus keveni maaveron osuuden pienentyessä valtion tulokertymässä. Luullakseni maatalous hypähti aimo askeleen eteenpäin ja siitä

hyötyivät kaikki maata viljelevät tahot lukuun ottamatta tilatonta väestöä ja mäkitupalaisia. Satakuntalaiset olivat muitten länsisuomalaisten kanssa hyötymässä isostajaosta aikaisemmin kuin itäsuomalaiset, sillä Karjalan lahjoitusmailloisella isojako jatkui vielä viime vuosisadalla ja Lapissa se on vieläkin kesken.

Torppien muodostus kiihtyi ja moni ruotusotamies tai rakuuna perusti oman torpan. Talollisten nuoremmat pojat liittyivät torppien perustajien joukkoon ja moni lampuوتي hankki oman tilan. Hyvänä esimerkkinä tästä kehityksestä on Tuiskulan Vainio-Marttilan tytär Ester Marttila, joka miehensä Isak Sahan kanssa siirtyi ensin Euraan ja lopuksi he ostivat Kiukaisten Euraskosken Naskin tilan. Ihmeekseni huomasin lukiessani Edvin Linkomiehen elämän vaiheista, että hänen äitinsä isä on omistanut Euraskosken Naskin tilan. Flinkin perhe muutti Naskille Viipurista merikapteeni-isän kuoltua lasten ollessa kouluikässä. Kysyä voi, koska Sahan ja Marttilan jälkipolvi on myynyt tilan pois suvusta.

Jutikkalan mukaan ero kruununtalollisen ja perintötalollisen välillä oli aika pieni, sillä kruununtalollinen erittäin harvoin menetti tilansa ja hän sai oikeuksia lisää koko 1700-luvun, mutta joutui ponnistelemaan perinnöksi oston kanssa 1789:n jälkeen, vaikka yleinen vaurastuminen helpotti hänenkin asemaansa.

Talonpojat ovat olleet melkoisessa liemessä verojen tai vuokrien, ruotusotalaitoksen ja kruunun holhouksen tai kieltojen alaisena, puhumattakaan jäykän säätyläiskulttuurin rajoitusten harmeista. Ajatellaan esim. Laiska-Jaakkoa, Jacob de la Gardieta, Leckön kreiviä, joka vuokrasi Käkisalmen läänin verotuloja kruunulta. Eerikki Antinpoika, aateloituna Trana, laski Inkerinmaan kamreerina ollessaan, että de la Gardien nettotulot olivat kymmenkunnan vuoden vuokrauksen aikana kaikkiaan noin 120 000 taalaria lukuun ottamatta tuotteiden myyntivoittoja. Rusthollien 30 taalarin veroista suorittama ratsupalvelus on ollut pieni etu verrattuna Laiska-Jaakon ruhtinaalliseen tulotasoon. Liivinmaan sotänäyttämöllä toimi 1600-luvun alussa maksimissaan noin 2 000 suomalaista ratsumiestä jaettuna 20 komppaniaan. Ne olivat Liivinmaan puolustuksen selkäranka Puolan Altmarkin välirauhaan 1629 asti. Ratsupalvelun täytyi olla kannattavaa, vaikka yksittäiset ratsumiesten, varusteiden ja hevosten menetykset saattoivat ajaa rusthollin suoritusalaan.

Vaikka Köyliö oli tyypillinen torpparipitäjä, niin vanhoilla taloilla oli monia erityyppisiä kehitysteitä. Aloitetaan eräästä vanhasta kunnianarvoisesta perintötalosta. Kankaanpään Torkkeli oli 1500-luvulla nimismiestalo, joka edellytti melkoista varallisuutta, sillä nimismies sai odottaa maksujaan ja ylläpitää kestiekiveria virkamiehille. Talo kuului 1500-luvulla myöskin Satakunnan suurimpien viljelytilojen luetteloon. Talo luovutti nuoremmat pojat Tuiskulan uudisasutuksen lampuodin isännäksi isonvihan aikoihin. Tämä nai emännän Kookan torpasta, palasi Marttilan lampuodista takaisin Torkkeliin ja jätti poikansa Marttilaan. Torkkeli pysyi talonpoikaisena sukutalona energisten isäntien hallussa. Pölsun Jaakola, keskiaikainen vauras tila, joutui ehkä verojen ja katojen rasittamana vaikeuksiin, jolloin rahan houkutus kävi ylivoimaiseksi. Isäntä myi tilan Köyliönkartanolle 1400-luvun lopulla ja muutti muualle. Piispan lampuodit viljelivät tilaa kylän muiden talojen tapaan, kunnes se kirkon omaisuutena peruutettiin kruunulle 1530-luvulla. Entisen piispankartanon haltija myöhemmin osti loputkin Pölsun tilat, liitti ne säteriinsä ja anoi kuninkaalta tiloille rälssivapauden. 1683 suuren reduktion tilanvaihtojen myllerryksessä tiloista muodostettiin kaksi säterirustholliä, mutta kruununtalona ehkä sama lampuوتي jatkoi Jaakolan viljelystä, kunnes kartano osti kruununtilan perinnöksi 1749 ja vähitellen liitti koko Pölsun kylän maat yhdysviljelykseen kartanon maitten kanssa.

Huhdinkylän talot säilyivät itsenäisinä koko keskiajan ja 1500-luvun. Vaurain talo osti tai peri muita ja paisui edelleen. Tiedetään, että Huhdin yksinäistalo suoritti maaratsuväessä ratsupalvelusta 1614 lähtien maakirjaveroa vastaan (30 taalaria). Sotien aikana talo joutui vaikeuksiin ja se menetettiin kruunulle. Ehkä perättäiset katovuodet ja samanaikaiset ratsujen ja varusteiden menetykset seurasivat toisiaan, jolloin tila ei kyennyt suorittamaan velvollisuuksiaan kruunulle. Tila autioitui veronmaksukyvyttömäksi kruununtaloksi, jonka kreivi Jaakko de la Gardie osti rälssiksi. Huhti joutui edelleen rälssinä perillisten haltuun. Suuren peruutuksen tapahtuessa 1683 omistaja menetti Huhdin ostorälssinä kruunulle, joka teki siitä Porin rykmentin upseerin virkatalon. Virkatalon vuokraajat ovat viljelleet tilaa samassa suvussa noin 200 vuotta, ja vuokraajat ostivat Huhdin perinnöksi 1930-luvulla.

Markkulan lampuوتي Lähteellä oli alun perin piispan uudisviljely, joka laajensi viljelyksiään reippaasti. Markkulan lampuوتي kuului 1589 Satakunnan suurimpien viljelijöiden joukkoon. Talo mm. kylvi jonakin vuonna ruista enemmän kuin isäntänsä Köyliönkartanon omistaja Johan de la Gardie. Suuren reduktion yhteydessä Markkulasta muodostettiin Pölsun säterirusthollien augmentti, mutta ehkä sama lampuوتي viljeli tilaa sarkajaossa muiden Lähteen talojen kanssa. Tila oli kruununtalana kartanon imissiona, kunnes Herman Cedercreutz osti sen perinnöksi. Lopuksi torpparivapautuksen yhteydessä Markkula lunastettiin itsenäiseksi tilaksi 1923 ja tila jatkoi elämäänsä.

Tuiskulan jokiniitun Tupalan torpan perusti merimaskulainen ruotusotamies 1700-luvun puolivälissä, mutta seuraava torppari tuli Kokemäen Kilkin tilalta. Torppari nai säkyläläisen rakuunan tyttären ja luovutti torpan pojalleen. Yksi tytär naitiin silloiseen lampuotitalaan Vainio-Marttilaan. Samat suvut pitävät edelleen sekä Tupalaa että Vainio-Marttilaa. Tupalaan tuli emäntä kaksi sukupolvea myöhemmin Vainio-Marttilasta. Torppa itsenäistyi 1923. Tupala oli tyypillinen päivätoita suorittava torppa, jonka peltopinta-ala itsenäistymisen jälkeen oli noin 12 hehtaaria. Vainio-Marttila itsenäistyi aikaisemmin, mutta luultavasti oli edelleen riippuvainen kartanon vuokrausta.

Kepolan kylän tiloilla kohtalot olivat vaihtelevampia. Voidaan olettaa, että itsenäiset tilat ostettiin kartanon yhteyteen vuosien 1590-1630 välisenä aikana, jolloin vapaaherra Johan de la Gardie hankki niille säterin statuksen. Lamputit viljelivät tiloja sarkajaossa yhteisviljelyksenä muiden kylän talojen kanssa ja he maksoivat vuokransa Köyliönkartanoon. V. 1812 Gabriel von Bonsdorff osti emäkartanosta erotetun Kepolan. Hän kehitti viljelystä ja muutti oletettavasti melkoisesti viljelyksiä, siirsi yleisen tien rannasta nykyiselle uralleen ja luultavasti aloitti laajan uudisviljelyksen niittualueillaan uudistorpilla, jolloin ainakin osa vanhoista lampuodeista sai maata uudisviljelyksiltä. 1800-luvun lopulla Järnefeltien omistaessa Kepolan kartanoa loputkin ydinalueen torpat otettiin kartanon yhdysviljelykseen ja osa torpista siirrettiin ulkotiloiksi tai lopetettiin. Vielä 1930-luvulla oli nähtävissä vanhoja savupiippujen raunioita Hällän pellolla. Torpparivapautuksen yhteydessä ja sen jälkeen otettiin viljelykseen Kepolan loputkin jokiniitut ja osa torpista sai maata rintamaiden liepeiltä.

Pappilan torppareille kävi paremmin kuin osalle Kepolan alustalaisia. Kaksi pappilan torppaa, Hietala ja Tuomela, sijaitsivat kaukana metsässä pikkuisten peltotilkkujen ympäröimänä. Ne siirrettiin lähemmäksi Kepolannummea tavallaan uudistiloina ja niiden elämisen edellytykset paranivat melkoisesti.

Piltin sotilastorppa liitettiin Kepolan Männistön torppaan ja asukkaat muuttivat muualle. Kaukana Marketan takamailla oli asunut linnustaja, jonka muistona paikkaa kutsuttiin Iso-Linturin levoksi. Aikanaan asutus hävisi, mutta paikka antoi nimensä nimismiehen pojille Linturin veljeksille.

Samaa kuin torpille tapahtui myös tilattomalle väestölle, ns. mäkitupalaisille. Näiden olosuhteet eivät kuitenkaan parantuneet ratkaisevasti aikojen kuluessa, vaan omasta tuvasta ja perunamaasta huolimatta maatyöläiset jäivät vielä torpparimullistusten jälkeenkin pieneläjiksi. Vasta seuraava kehitysaalto sotien jälkeen kohensi koulutuksen myötä heidän mahdollisuuksiaan muun kansalaisyhteiskunnan tasolle.